

**Тема: Київська Русь і її
всесвітньо-історичне
значення. Галицько-
Волинське князівство**

План

- 1. Теорії походження Київської Русі
- 2. Утворення Київської Русі
- 3. Політичний і соціально-економічний розвиток Київської Русі
- 4. Становлення давньоруської держави (князування Олега, Ігоря, Ольги, Святослава)
- 5. Період піднесення Київської Русі (В. Великий, Я. Мудрий)
- 6. Тимчасова політична стабілізація (В. Мономах, М. Великий)
- 7. Занепад Київської Русі
- 8. Татаро-монгольська навала
- 9. Культура Київської Русі
- 10. Утворення Галицько-Волинського князівства (Роман Мстиславович, Данило Галицький)

<http://www.history.vn.ua>

1. Існують такі теорії утворення Київської Русі:

а) норманська (німецький вчений Байрон і Міллер у XVIII ст.), держава створена норманами

б) природно-історичного процесу (утворенню передували політичні, економічні передумови та союзи племен)

в) хозарська (за якою поляни були – хозарськими племенами)

На території сучасної України було вісім союзів слов'янських племен.

1. Поляни — проживали навколо Києва, який був їхнім головним політичним центром.

2. Древліани — займали землі південного басейну Прип'яті, Горині, західного берега Дніпра і північного басейну Тетерева. їхній центр — Іскоростень.

3. Сіверяни — займали значну територію на схід від середньої течії Дніпра, басейн нижньої Десни, Сули і Ворскли аж до верхів'їв Сіверського Дінця. їхніми політичними центрами були міста Чернігів, Новгород-Сіверський і Переяслав.

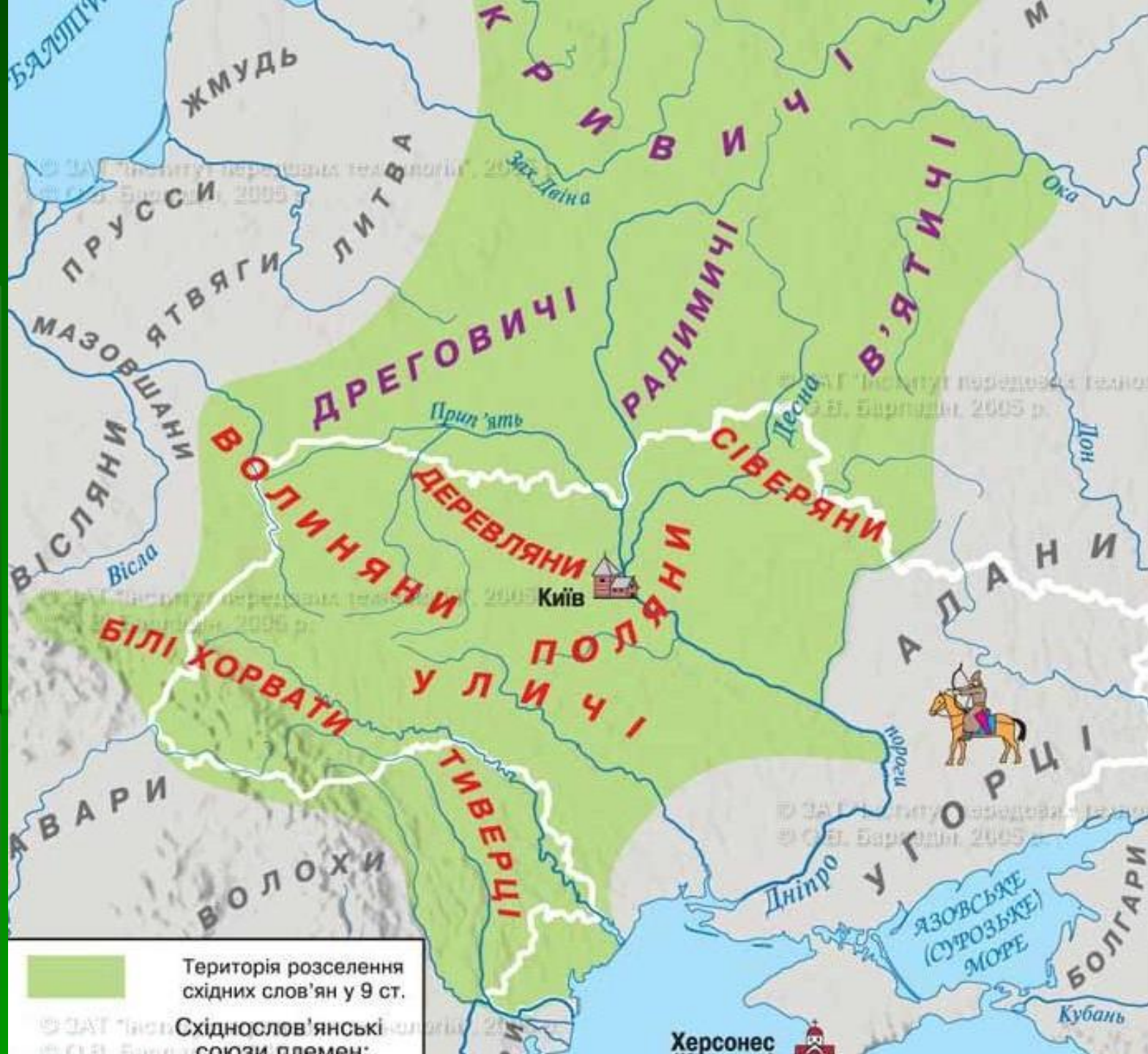
4. Гіверці — займали територію між нижніми течіями Дністра і Пруту і досягали Чорного моря. їхнім політичним центром був Білгород над Дністром.

5. Уличі — жили між нижнім Дністром, Південним Бугом і Дніпром аж до Чорного моря. їхнім політичним центром було місто Олешня на Дніпрі.

6. Волиняни — жили вздовж течії Західного Бугу.

7. Дуліби — жили на захід від полян у басейні Західного Бугу. Політичний центр волинян і дулібів — Теробовля.

8. Білі хорвати — жили в Карпатах і басейні верхнього Дністра. Політичним центром був Ужгород. Деякі історики волинян і дулібів об'єднують в один політичний союз і вважають, що на теренах України було сім політичних союзів.

 Територія розселення східних слов'ян у 9 ст.

© ЗАНІМЛИВІ ІСТОРИЧЕСЬКІ СЕРІАЛИ
 © О.В. Бартоломі, 2005 р.
 Східнослов'янські союзи племен:

Сусідами східнослов'янських племен були:

- нормани(варяги)
- хозарський каганат
- болгари
- печеніги
- аварський каганат
- угри (мадяри)

Наприкінці IX ст. відбувається процес об'єднання східно слов'янських племен навколо Києва, і за іменем столиці державу називають Київська Русь. Існують версії, що Київ був заснований в другій половині V ст. 482 р. умовна дата заснування Києва. З брати (Кий, Щек, Хорив) і їх сестра Либідь - символ заснування міста.

Наприкінці IX ст. відбувається процес об'єднання сх. слов'янських племен навколо Києва, і за іменем столиці державу називають Київська Русь. Існують версії, що Київ був заснований в другій половині V ст. - 482 р. умовна дата заснування Києва. З брати (Кий, Щек, Хорив) і їх сестра Либідь - є символом заснування міста.

Особливості державно-адміністративного устрою Київської Русі

- 1. Федеративний устрій.**
- 2. Приєднані землі ще мали велику самостійність.**
- 3. Великий князь Київський мало втручався у внутрішнє життя цих земель.**
- 4. Обов'язками земель було:**
  - сплачувати данину;
  - брати участь у військових походах разом з київським князем.

Федерація — об'єднання племен, родів під спільною верховною владою.

Державно-адміністративний устрій Київської Русі

Великий князь - володар усієї землі й держави, у руках князя зосереджено всю законодавчу і виконавчу владу. Він - верховний суддя, керівник дружини (війська)

Князь спирався на:

Боярську Раду (дорадчий орган при князеві, складалася з багатих і знатних феодалів).

Адміністративний апарат

Намісники — місцеві князі, які мали велику владу на місцях.

Воєводи — керували військом.

Під'їзні — збирачі оброку, данини.

Тіуни — управителі князівського дому.

Посадники — правили в містах від імені князя

Військо

- Княжа дружина
- Флот
- Удільні полки
- Вої — ополчення селян і міщан

Суд

- Княжий суд
- Церковний суд
- Вотчинний (феодалський) суд

Казну, яка поповнювалася:

- даниною;
- штрафами;
- податками;
- митними зборами

Віче (народні збори)

Населення Київської Русі складалося з таких верств:

1. Бояри — знатні землевласники - феодали:

- *на вищому щаблі стояли великі бояри і “світлі князі”, які володіли окремими князівствами та містами;*
- *заможні верстви населення:*
  - *намісники;*
  - *великі купці — власники;*
  - *місцева знать.*

---

2. Молодші люди:

- *торговці;*
- *ремісники.*

3 Вільні селяни - смерди, які платили київським князям данину, виконували в його володіннях різні роботи.

4 Біднота-“чернь” (ті, хто нічого не мали й наймалися на “чорну роботу”):

- чорнороби - в містах;*
- залежні селяни - в селі:*

- закупи — закабалені селяни, які попадали в залежність від землевласника через позичку — “кupu” — грошима, зерном, худобою;

- рядовичі - залежні селяни від великого землевласника через укладення договору “ряду” про роботу на феодала;

- холопи — повністю безправні люди, раби, які в основному працювали при дворі феодала.

Першими князями були Аскольд та Дір

В 860 році вони здійснюють похід на Константинополь і спустошують його околиці.

Літопис свідчить, що після завершення вдалого походу 860 року Аскольд послав до Константинополя послів з проханням направити на Русь місіонерів для святого хрещення населення держави. Через деякий час до Києва з Константинополя прибув єпископ. Аскольд прийняв християнство і здійснив перше хрещення Русі, яке торкнулося лише верхівки суспільства. Охрестити населення всієї Київської держави і встановити християнство як офіційну релігію не вдалося.

Нова релігія зустріла опір з боку широких мас, які були язичниками, язичницьких волхвів (жерців) і значної частини панівної верхівки. Результатом стало насильницьке усунення Аскольда з київського престолу за Підтримки новгородського князя Олега.

В 862 році на Русь
прибувають варяги Рюрик,
Синеус і Трювор. Рюрик осів
в Новгороді.

*У 879 році Рюрик помер,
спадкоємцем стає його
малолітній син Ігор,
регентом якого був
призначений Олег
(Новгородський князь).*

Князь Олег

У 882 році він організовує похід на Київ і об'єднує 2 політичних центри в одну державу, яка отримала назву Київська Русь. Олег вбиває Аскольда і Діра

907 році – похід на Константинополь, Візантія сплачує Контрибуцію (по 12 гривень срібла на кожен човен)

*Обклав даниною полян,
древлян, сіверян,
тиверців та радимичів.
Зруйнував хозарські
порти на Каспії. Русь
вийшла на міжнародну
арену.*

*884 рік.- засновано м.
Житомир –
дружсинником
Житомиром не був, що
був не згодний з
політикою Олега у Києві.
(Житомир - жито і мир)*

Значення його діяльності

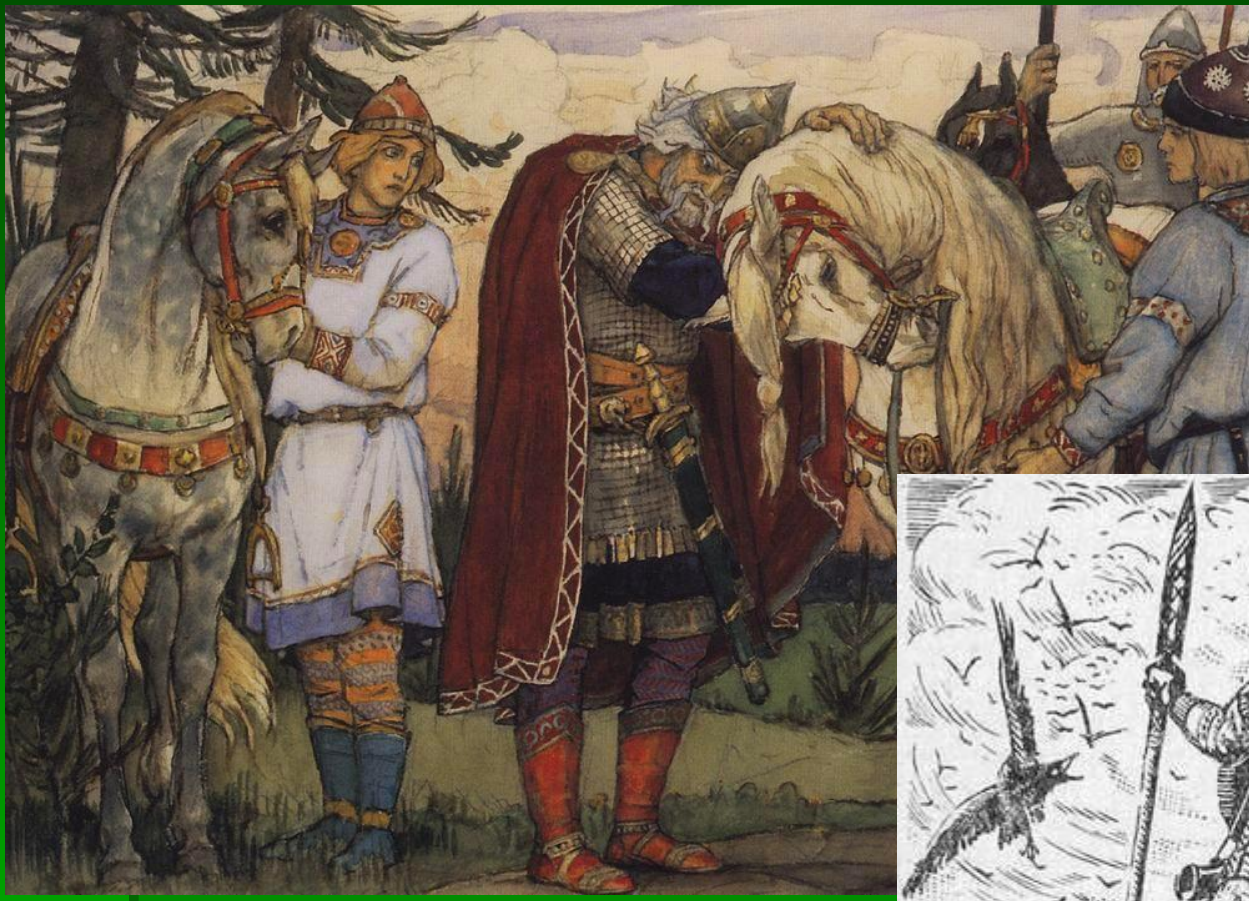
1. За князювання Олега посилювалися об'єднавчі процеси, завершився процес утворення Київської держави, який став результатом тривалої політичної, економічної та культурної консолідації східних слов'ян.

2. Зміцнив монархічну форму правління Русі.

3. Київська Русь утвердилася як рівноправний партнер Візантійської імперії.

4. Посилив військову могутність Київської Русі, що сприяло активізації її зовнішньополітичної діяльності.

*Песнь о вещем
Олеге*

Князь Ігор (912-945рр.)

Ігор та Ольга

Ігор розширює свою територію, приєднує підлеглі племена. Він здійснив 2 походи на Візантію 941 р. Було організовано воєнну експедицію, була невдалою, спалено флот “грецьким вогнем”

Русь – змушена зректися володінь на Чорному морі, сплачує мито.

944 р. Невдалий похід Ігоря проти Візантії.

Було підписано договір:

- руські купці позбавлялися права безмитної торгівлі у Константинополі;*
- було обмежено купівлю купцями коштовних тканин;*
- руські воїни мусили обороняти кримські володіння Візантії від кочівників;*
- київський князь зобов'язувався не нападати на володіння Візантії;*
- не утримувати військових гарнізонів у гирлі Дніпра.*

Щоб компенсувати втрати Ігор посилює податки («полюддя»). Загинув Ігор в 945 році під час спроби вдруге зібрати данину з древлян, які вбили його.

Данина — у стародавні часи назва натурального або грошового податку, що його сплачували підкорені племена на користь своїх переможців.

Полюддя — об'їзд підвладних князеві земель, із яких він збирав данину власноручно.

Дружина — загін воїнів, об'єднаних навколо вождя племені, а згодом — князя.

Повіз — данина, яку селяни самі привозили князям.

Княгиня Ольга
(945- 962pp.)

*В «Повісті
временних
літ»*

*описують її як
вродливу,
енергійну,
хитру, мудру
правительку, з
«чоловічим
розумом».*

Нестор-літописець називає її “світанком перед сонцем”, “наймудрішою серед усіх людей”.

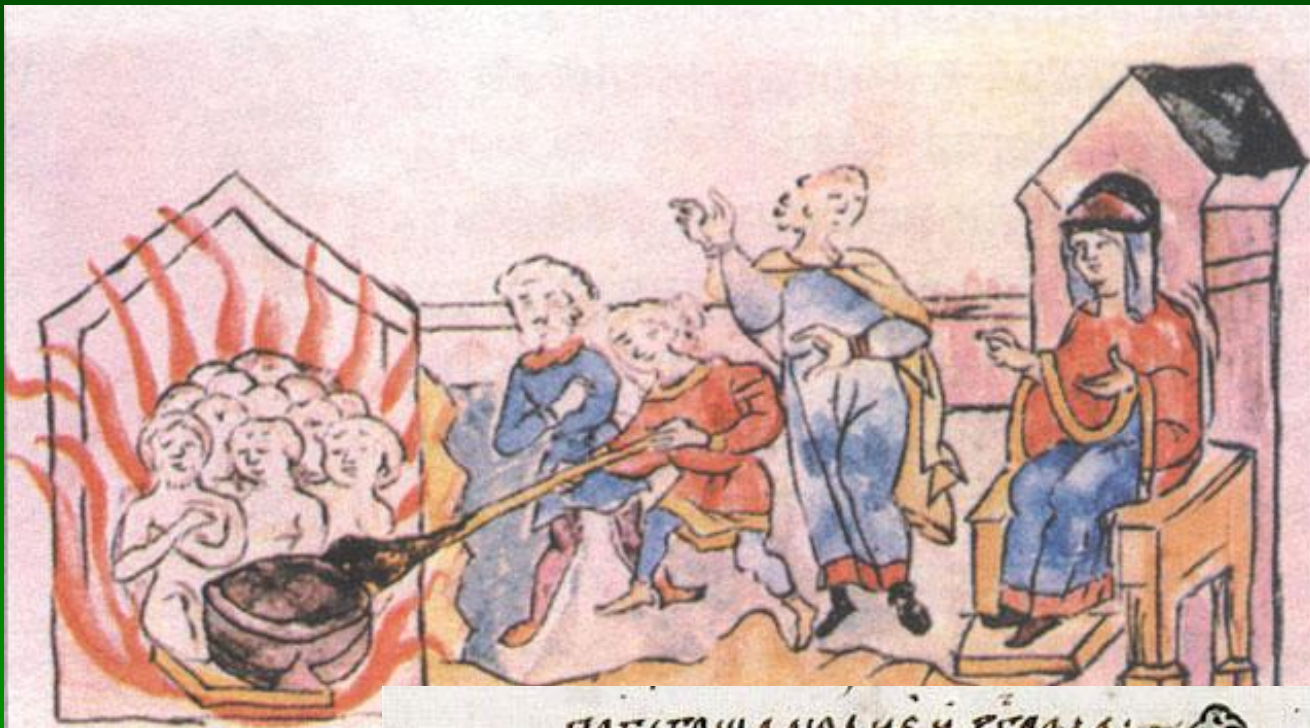
2. Сучасники її внука Володимира називали “наймудрішою серед чоловіків”.

3. Стародавні перекази нарікали Ольгу хитрою.

Помста

швидко і
жорстоко
помстилася
древлянам.

* 955 році прийняла
ХРИСТІЯНСТВО.

Провела податкову реформу

було запроваджено норми данини, податків - “уроки”, “оброки”, “дані”, щоб регламентувати повинності;

- створено “устава”, щоб ними керувалися княжі дружинники, збираючи данину;*
- данину приймали від населення в укріплених пунктах - “становищах” — опорних пунктах центральної влади на місцях;*
- встановила місця збору данини — “погости” — куди зносилася данина де княжі люди забирали зібрану данину;*
- дві частини данини відправляли до Києва як державний прибуток, третю частину — до Вишгорода в Ольжин двір і вона була прибутком княгині (Вишгород — місто княгині Ольги).*

*Сама об'їздила на санях та возі
майже всі свої володіння: річками
Десна, Мста, була в Новгороді,
Пскові, закладала нові села,
міста, наставляла у них
урядників.*

*Літописець повідомляє, що у Пскові, мов
реліквію, зберігали сани, якими вона
подорожувала.*

В зовнішній політиці надавала перевагу дипломатії - дипломатичні місії у Візантію і Німеччину.

959 р. Відправила послів до германського імператора Оттона I з проханням направити до Києва єпископів і священників.

*Ольга передала
владу сину
Святославу
(962 – 972рр.)*

*Сміливий, з рицарською
вдачею, Святослав —
“перший запорожець на
київському престолі”, за
словами М. Грушевського,
ціле своє життя провів у
війнах і походах.*

Візантійський мемуарист X ст. Лев Диякон, сучасник Святослава, так описав портрет київського князя: “Помірного зросту, не надто високого і не дуже низького, з кошлатими бровами, з густим, дуже довгим волоссям над верхньою губою. Голова в нього була зовсім голою, але з одного її боку звисало пасмо волосся — ознака знатного роду; міцна потилиця, широкі груди та всі інші частини тіла були цілком порівнянні, однак вигляд він мав похмурий і дикий. В одне вухо у нього було втягнуто золоту серезку, вона була прикрашена двома перлинами. Одяг його білий і відрізнявся від одягу його оточення тільки чистотою”

*Святослав підкорив в'ятичів,
розгромив Хозарський каганат,
захопив землі Північного
Кавказу. Протягом 969 – 70рр.
завоював Північно – Східну
Болгарію, вторгся у Фракію (
яка належала Візантії)*

Після облоги Доростола Святослав повертався додому (візантійці попередили печенігів, які розгромили загін Святослава).

Печенізький хан Куря наказав зробити з його черепа чашу і кожен печеніг напився води з Дунаю. Кубок покрили золотом і сріблом і зробили напис

«Чужого шукаючи, своє загубиш».

Місце хозарів тепер зайняли печеніги.

Період піднесення Київської Русі

Після смерті Святослава почалась боротьба за престол (між Ярополком, Олегом та Володимиром). Перемогу отримав Володимир.

Володимир Великий (980 – 1015)

Святой Володимир

“І народ за серце й розум

Свого князя шанував:

“Красним сонечком” України

Володимира прозвав”.

(О. Олесь)

В цей період завершився процес формування території Київської Русі. Володимир боровся проти радимичів, здійснював військові походи на Захід до Польщі та Закарпаття, боровся з печенігами. Було побудовано систему укріплень кордонів – «змієві вали».

980 р. Володимир, спираючись на новгородську дружину і варягів, вигнав Ярополка з Києва, якого пізніше вбили дружинники Володимира. Так Володимир став княжити у Києві.

Територіальне зростання Київської Русі

1. 981-993 рр. Походи князя Володимира на ятвягів, в'ятичів, білих хорватів, унаслідок яких усі східнослов'янські племена були об'єднані навколо Києва.

2. Зміцнив центральну владу, у кожному князівстві посадив одного з синів (мав 12 синів), ліквідовував племінну автономію

3. Власного дядька Добриню послав правити від свого імені до Новгороду Великого, підкресливши цим своє намагання міцніше з'єднати Північ з Півднем держави.

Здійснив реформу місцевого управління, зміцнив центральну владу, ліквідовував племінну автономію(мав 12 синів). Вся виконавча, законодавча, військова влада зосереджувалась в руках князя.

■ **Здійснив такі реформи:**

- • **адміністративну** (для об'єднання земель в єдину державу): землі князівства, де правила залежні від нього місцеві правителі, передавалися дванадцятьом синам князя, великокнязівським посадникам та наближеним боярам.
- Усю країну було поділено на вісім округів, округи — на волості. На зміну родоплемінному поділу було запроваджено територіальний, що є однією з основних ознак формування державності;
- • **військову** (для створення сильної дружини (війська): ліквідовано “племінні” військові об'єднання і створювалося військо на основі розданих земельних володінь;

- *судову (для вдосконалення судочинства): розмежовано церковне і князівське судочинство, запроваджено новий кодекс правових норм, поки що усний — “Закон земляний”*
- *оборонну (для відбиття нападів ворогів): будував фортеці й оборонні рубежі, які згодом історики назвуть „богатирськими заставами” (так звані “змієві вали”) загальною довжиною майже тисяча кілометрів.;*
- *фінансову (для покращення економічних відносин держави). Князь почав карбувати власні гроші (златники і срібники). Монети виробляли із золота і срібла.*

На них з одного боку зображено Христа, а з другого - Володимира, котрий сидить на троні з хрестом у руці. Нині нумізматична колекція князя Володимира та його нащадків налічує 11 златників і 340 срібників.

Було запроваджено державну символіку.

Герб Володимира - тризуб.

Археологи знаходили зображення тризуба на багатьох предметах: срібних монетах, будівельній цеглі Десятинної церкви, прикрасах тощо.

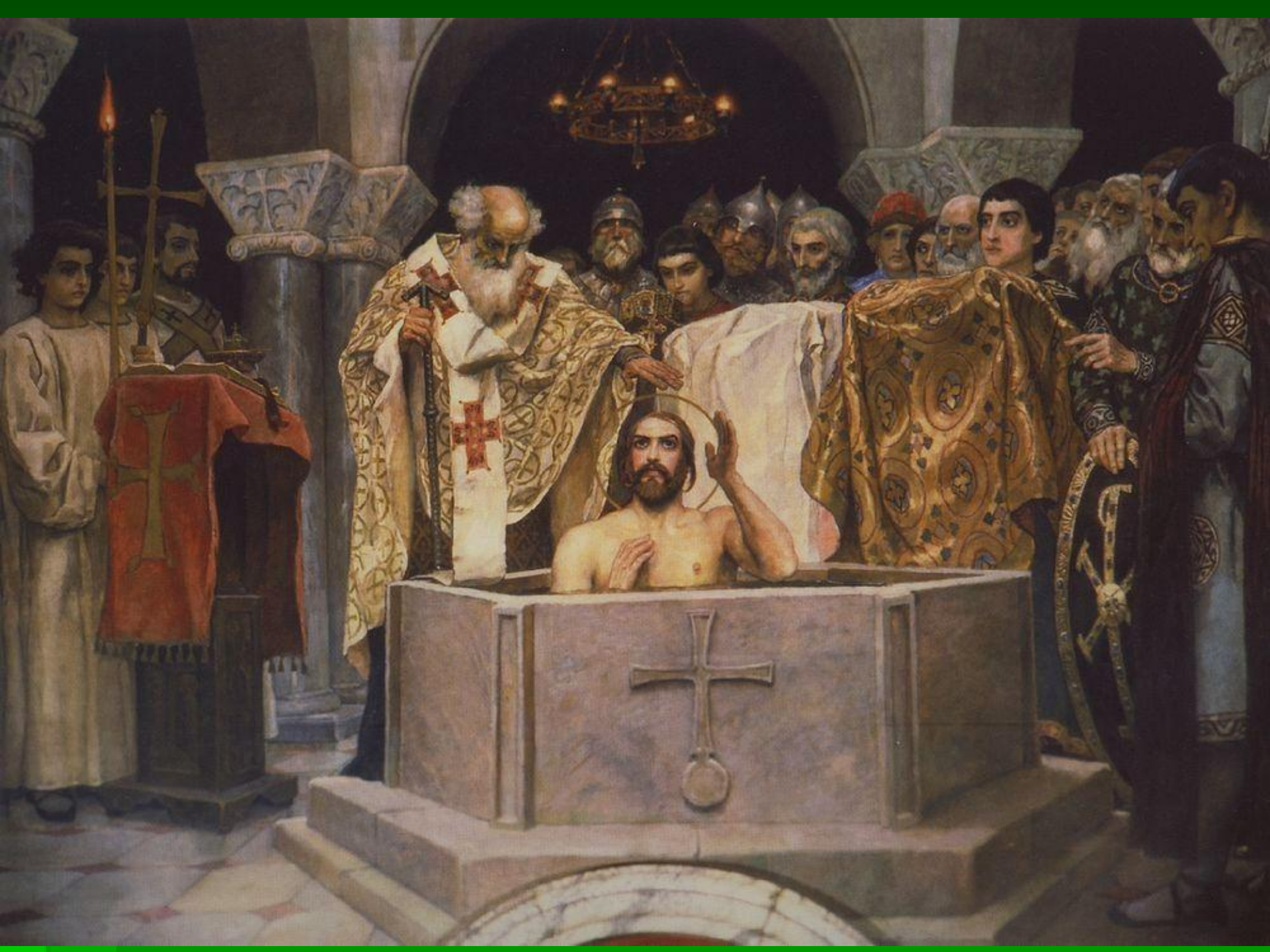
Причини прийняття християнства

- 1. Язичество не могло слугувати об'єднавчій політиці київського князя, тому потрібна була нова єдина релігія.*
- 2. Збереження язичеської релігії перешкоджало державній культурній, національній консолідації племен, які мешкали у централізованій державі Володимира.*
- 3. Розвиток феодальних відносин, зростання нерівності вимагали нової релігії, яка б освячувала князівську владу, підносила авторитет князя, вчила терпіння та покори.*
- 4. Потреби часу вимагали знайти в християнстві ідеологічну опору, якої держава раніше не мала.*
- 5. Вплив країн Європи.*

У 988 році відбувається запровадження християнства.

У «Повісті временних літ» розповідається, як посланці Русі відкинули іслам через заборону уживати алкогольні напої і зупинили свій вибір на християнстві Візантійського зразка, яке розкішними релігійними обрядами викликало захват.

У 987 році за надану Візантії допомогу у придушенні повстання Володимир почав вимагати сестру імператора Василя II Анну, умовою було прийняття християнства.

Володимир наказав позаганяти юрби киян у притоку Дніпра – річку Почайну і там всіх разом вихрестити. Незважаючи на опір людей, ламалися язичницькі ідоли, а натомість будувалися християнські церкви.

Значення прийняття християнства на Русі

1. Християнство стало основою для створення могутньої централізованої Київської держави.
2. Сприяло політичному і культурному об'єднанню східно слов'янських племен.
3. Зріс авторитет самого князя, який перестав бути варварським вождем.
4. Введення нової віри зміцнило міжнародний авторитет Київської Русі, відкрило дорогу київським князям для міжнародних зв'язків з дворами Європи.
5. Християнство вивело Київську Русь у передові європейські країни.
6. Сприяло розширенню економічних і культурних зв'язків з багатьма народами.
7. Допомогло налагодженню тісніших міжнародних зв'язків Русі з християнським світом, зокрема встановленню дипломатичних відносин з європейськими монархіями.
9. Русь долучилася до європейської цивілізації.
10. Стимулювало розвиток писемності, літератури, архітектури та мистецтва.
11. У Київській Русі поширилася грамота, виготовлення пергаменту, паперу, переписування й оздоблення книг, церковний хоровий спів.
12. Монастирі стають центрами ученості і літописання, створюються перші бібліотеки.

Було споруджено першу церкву Св. Василя - християнського імені князя Володимира.

(996 р.) збудовано й освячено перший кам'яний хрестокупольний київський храм Успіння Богородиці який був збудований за візантійським зразком. Церкву стали називати Десятинною — від десятої частини , які було виділено на її утримання

Третій християнський храм було збудовано у Василеві Св. Преображення

Також церкви у Вишгороді, Берестові, Білгороді, Суздалі.

Син Володимира Святославовича Ярослав, будучи намісником у Новгороді, у 1014 р. відмовився виплачувати батькові щорічну данину. Володимир почав готуватися до походу на Новгород, але раптово помер.

Після смерті Володимира (1015 р.) залишилося 12 синів, між якими розпочалася боротьба за київський престол.

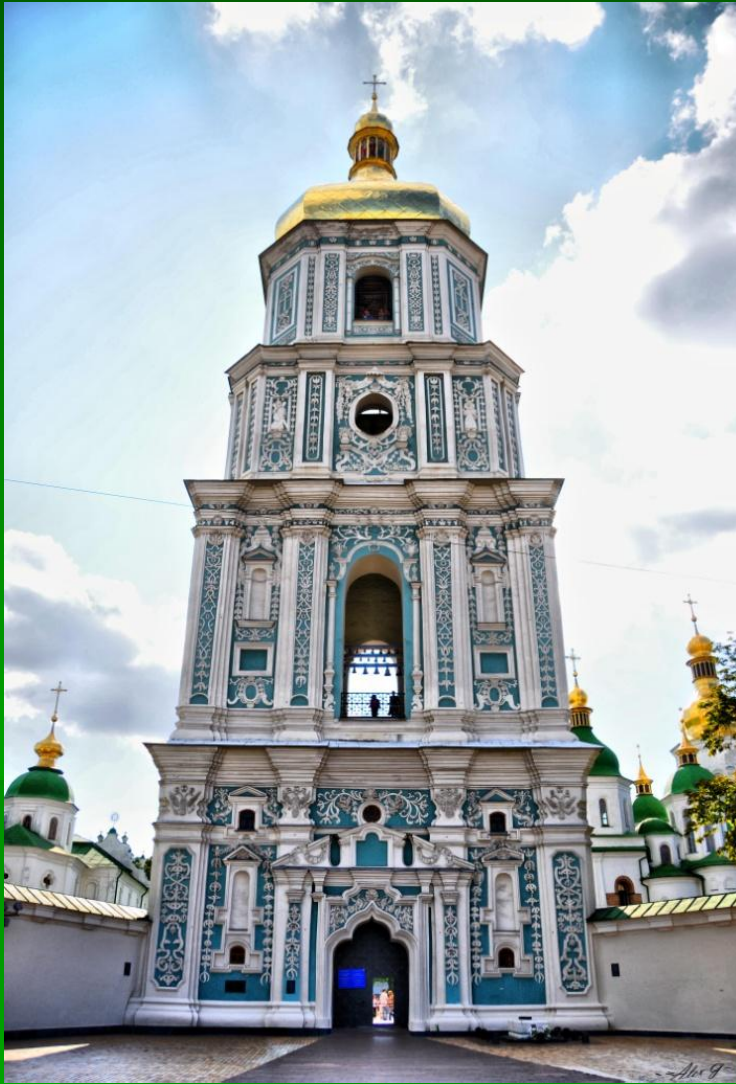

Ярослав Мудрий (1034-1054)

*Називали “тестем Європи”.
Дружина – дочка Шведського
короля, три дочки були
замужем за норвезьким,
французьким та угорським
королями.*

В 1036 році остаточно розгромив печенігів. На честь перемоги у Києві було збудовано Софіївський собор, а при ньому - першу бібліотеку

*“Церква дивна і
славна всім
навколишнім
країнам,
подібної не
зустріти в
жодній країні
від Сходу до
Заходу”
(Іларіон).*

*Ярослав заснував
Києво – Печерську лавру.
У місті Києві було бл.400 церков*

У лаврі жили і працювали відомі літописці, вчені, лікарі, живописці — Іаков, Никон, Агапіт, Аліпій, Григорій.

Тут близько 1113 року літописець Нестор склав літопис “Повість минулих літ” — основне джерело наших знань з історії Київської Русі.

*В'їзд у місто був через
Золоті Ворота*

© Robert Vystrčil, 2007

Київ - Київ

Головним досягненням було зведення основних норм тогочасного права у збірник законів «Руську правду»

ѸСОУДЪ И РО
СЛАВЬ ВОЛОДИ
СМРНЦА:
РАВДА РОУСЬКА МА
ЖЬ ОУКЪНТЬ МОУ
ЖЬ МОУЖА ТО МЪСТН
ТН ЕРАТОУ ЕРАТА
ЛН ЕОУЦЮ ЛН ЕОСНОУ
ЛН ЕО ЕРАТОУ АДОУ
ЛН ЕО ЕРАТНЮ ЕМЪН
СЖЕ ЛН ЕОУДЪТЬ
КТО НГО МЪСТАТО
ПОЛОЖИТИ ЗЛАГО
БОУ ПГРНЪ АУЕ
БОУДЪТЬ КНАЖЬ
МОУЖЬ ИЛИТНКУ
НАКНАЖА АУЕ ЛН
БОУДЪТЬ РОУСНЪ
ЛЮЕО ГРНДЪ ЛН ЕО
КОУ ПЕЦЪ ЛЮЕОТНВУ
НЪ БОТАРЪ СКА ЛЮ
КО МЪЧННІСЪ ЛЮ
НЗГО Н ЛЮЕО СЛОВЕ
НННЪТО М ГРНЪ

ПОЛОЖИТИ ЗАМЪ
ОМО СЛАВЪ ЖЕ ПА
КЪСЪ ВЪ КОУПНВЪ
ШЕСМЪН ВЕНГОУ
СЛАВЪ СТО СЛАВЪ
ВСЕ ВОЛОДЪН МОУ
ЖИ НХЪ КЪСНАВА
КО ПЕРЕМЪГЪНН
КНФОРЪ ИЪЛОЖИ
ША ОУКЪНННІЗЛА
ГОЛОКОУ НЪКОУНА
ЛН СЛЪВЪ БОУСТАТИ
ЛН НОВСЕТАКОМЪ СЛА
СЛАВЪ ЖЕ ОУДИЛЪТА
КОЖЕ НЕН ВЕНГОУ
СТАВНША:—

С ОУКЪННІСТЬ ВЪ
АЖЕ КТО ОУКЪНІТЬ
КНАЖА МОУЖА
ВЪ РАЗКОМЪ АГОЛО
ВННІСЛІСНІЮТЬ
ТО ВЪ ПРЪКЪНОУ ПЛА
ТІТИ ПЪЧУЛНІ
ЖЕ ВЪ РИТЕ СЛОВА
ЛЖЕ ИТЬТО ПГРНЪ

“Правда Ярослава” складалася з 18 статей:

- обмежено право помсти;*
- встановлювалися грошові покарання за вбивство або скалічення;*
- грошові покарання залежали від соціального стану потерпілого;*
- охороняла приватну власність та її власника;*
- закріпила нерівноправність осіб різних соціальних верств;*
- найбільшими правами користувався князь, якому йшла частина штрафів, що накладали на злочинців.*

Золотий ковчег для зберігання «Руської правди»

Згодом “Руську правду” було доповнено новими статтями та положеннями синами Ярослава, тому згодом названо “Правдою Ярославичів”:

- закріплювалася приватна власність на землю, угіддя, рухоме майно (коні, знаряддя виробництва);*
- закріпила нерівноправність осіб різних соціальних верств;*
- грошові покарання залежали від соціального стану потерпілих*
Так, за вбивство огнищанина (управителя) убивця платив 80 гривень, а за вбивство смерда чи холопа — тільки 5 гривень;
- найсуворішим покаранням за злочини була конфіскація майна злочинця і вигнання його з общини;*
- князь користувався найбільшими правами;*
- частина штрафів, які накладалися на злочинців, йшла на користь князя;*
- великі покарання призначалися за образу честі;*
- кровна помста за Ярослава Мудрого допускалася, але за його синів її було заборонено, натомість вводили грошову компенсацію;*
- багато статей було про купців, позички грошей, про різні угоди, відсотки, це свідчило, що в Київській Русі розвивалася торгівля.*

1043 р. Здійснив останній похід на Візантію.

Похід закінчився укладенням мирної угоди, згідно з якою:

- у Візантії осідав постійний руський військовий корпус;*
- візантійський імператор видав дочку Анастасію за улюбленого сина Ярослава - Всеволода.*

У зовнішній політиці надавав перевагу дипломатії, а не силі зброї.

Значення

- 1. “Руська правда” є важливим джерелом для вивчення політичного, економічного життя Київської Русі, державного устрою, побуту та звичаїв.*
- 2. Закріпила основні юридичні норми ранньофеодальної епохи, на цілі століття стала взірцем, основою для всяких розпоряджень.*
- 3. Норми “Руської правди” застосовували і після розпаду Київської Русі:*
  - у Галичині - до 30-х років XV ст.;*
  - на землях Великого Литовського князівства — до 40-60-х років XV ст.;*
  - на території Московської держави — до затвердження Судебника 1497 р*

1051 р. Ярослав Мудрий самочинно поставив Іларіона (вітчизняного церковного діяча) митрополитом без погодження з константинопольським патріархом.

Іларіон - митрополит київський, церковний і політичний діяч, блискучий промовець, філософ, автор “Слова про благодать”

Опікувався школами, бібліотеками. Сам князь мав одну з найбільших бібліотек у світі, таємницю місцезнаходження якої до сьогодні не розкрито.

За його наказом переписували найкращі книжки візантійської і світової літератури, прикрашали їх золотом, сріблом, коштовним камінням, чудовими гравюрами.

Заснував у Новгороді школу для 300 юнаків.

Висновок:

Правління Ярослава Мудрого було апогеєм могутності Русі.

Київська держава досягла найвищої могутності і розвитку, утвердилася як сильна європейська держава, а Київ став перехрестям політичних, економічних, торговельних, культурних шляхів тодішнього світу.

Зріс міжнародний авторитет Київської держави як великої країни Європи. З ім'ям Ярослава пов'язано небачений злет культури Київської Русі

*Щоб запобігти братовбивчій
боротьбі він застосував
принцип старшинства.*

*Після смерті Ярослава
Мудрого почався період
феодальних усобиць,
політичного ослаблення
Київської Русі. Утворюється
тріумвірат синів (Ізяслав,
Святослав, Всеволод).*

Виникає міжусобна війна, цим скористалися половці (спустошували землі). 1097 року відбувся Любецький з'їзд на якому обговорювалось питання про уникення розпаду Русі

ПРИЙНЯТО РІШЕННЯ:

***“кожний хай тримає
вотчину свою і не зазіхає на
чужу»***

Онук Ярослава Мудрого – Володимир Мономах зайняв престол. Правління В. Мономаха – остання точка у об'єднанні Русі, він припинив усобиці. В 1115 р. було збудовано перший міст через Дніпро.

*Мономах розробив «Устав»
доповнення до «Руської правди»,
де обмежив використання
рабської праці. Після смерті
його син Мстислав продовжує
політику батька.*

Занепад Київської Русі.

Причини:

- напади степових кочовиків,*
- піднесення удільних князівств, зростання міжкнязівських взаємин,*
- великі розміри держави,*
- відокремлення князівств, міжусобиці між князями.*

*Волинське та Галицьке князівства
поступово почали відігравати роль
консолідуючого центру руських земель.
князь Роман Мстиславович у 1199 р.
об'єднав Волинь та Галичину в одне
князівство.*

У 1202 р. приєднав Київ, і розширив кордони від Карпат до Дністра. З 1205 р. втручається в міжусобиці Польських князів, потрапляє у засідку і гине. Це призвело до роздробленості.

*Залишаються сини
Данило і Василько. У
1238 р. Данилу
Галицькому вдалося
відродити Галицько-
Волинське
князівство.*

В цей час консолідацію руських земель перериває монголо-татарська навала (1237-41 рр.). Монгольські полчища Батия захопили землі Русі. Руські землі потрапляють під владу Золотої Орди. Русь була завойована і спустошена. Монголо-татари зруйнували і спалили Переяслав, Чернігів.

*Поширена
легенда, що коли
Батий підійшов
до Києва, він не
хотів руйнувати
місто. 6 грудня
1240 р. – дата
захоплення
Києва.*

*Після цього
монголо-татари
йдуть до Польщі і
Угорщини,
руйнують тисячі
міст і сіл, вивезли
багато
матеріальних
цінностей*

Впроваджували ярлики (або грамоти) на управління за сплату данини.

В 1242 р. у пониззі Волги монголо-татари заснували державу – Золота Орда. Руські землі перебували у васальній залежності від неї.

<http://orei.livejournal.com>

*В 1246 р. Данило Галицький
змушений був їхати до Батия і
підкоряючись дістає ярлик.*

Розвиток Галицько-Волинського князівства за Данила

Галицького (1238-1264 рр.). У

1239 р. Данило Галицький

приєднав до своїх володінь

Київські землі. Уклав союз з

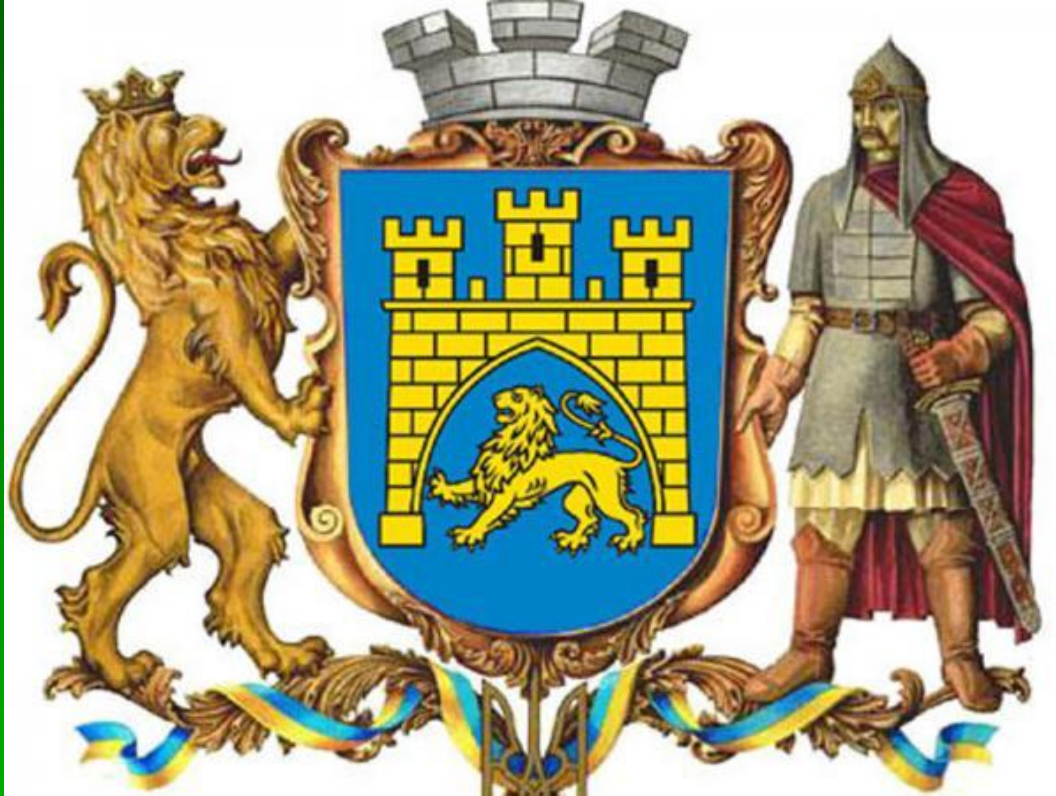
угорським королем (проти

монголо-татарів).

*Союз з папою
римським (який
обіцяв очолити
хрестовий похід
проти монголо-татар).*

*У 1253 р. отримав корону від папи
римського, однак допомоги не було.*

*В 1256 р.
заснував
місто
Львів(на
честь сина
Лева).*

*Намагався налагодити
відносини з Литвою та
Польщею. Організував війська,
укріпив міста.*

*2003 р.
Леонід Кучма
заснував
орден Д.
Галицького.*

*. Після смерті Данила
Галицького Галицько-Волинське
князівство фактично розпалося
і втратило свою велич. Після
1340 р. Галицько-Волинська
держава припинила своє
існування і українські землі були
поділені між сусідніми
державами.*

Значення Галицько-Волинського князівства :

- 1. це була друга велика держава після Київської Русі*
- 2. забезпечило високий рівень економічного та духовно-культурного розвитку українських земель*
- 3. відкрило доступ в українські землі Європейським впливом.*

Культура Київської Русі

Архітектура

Золоті ворота

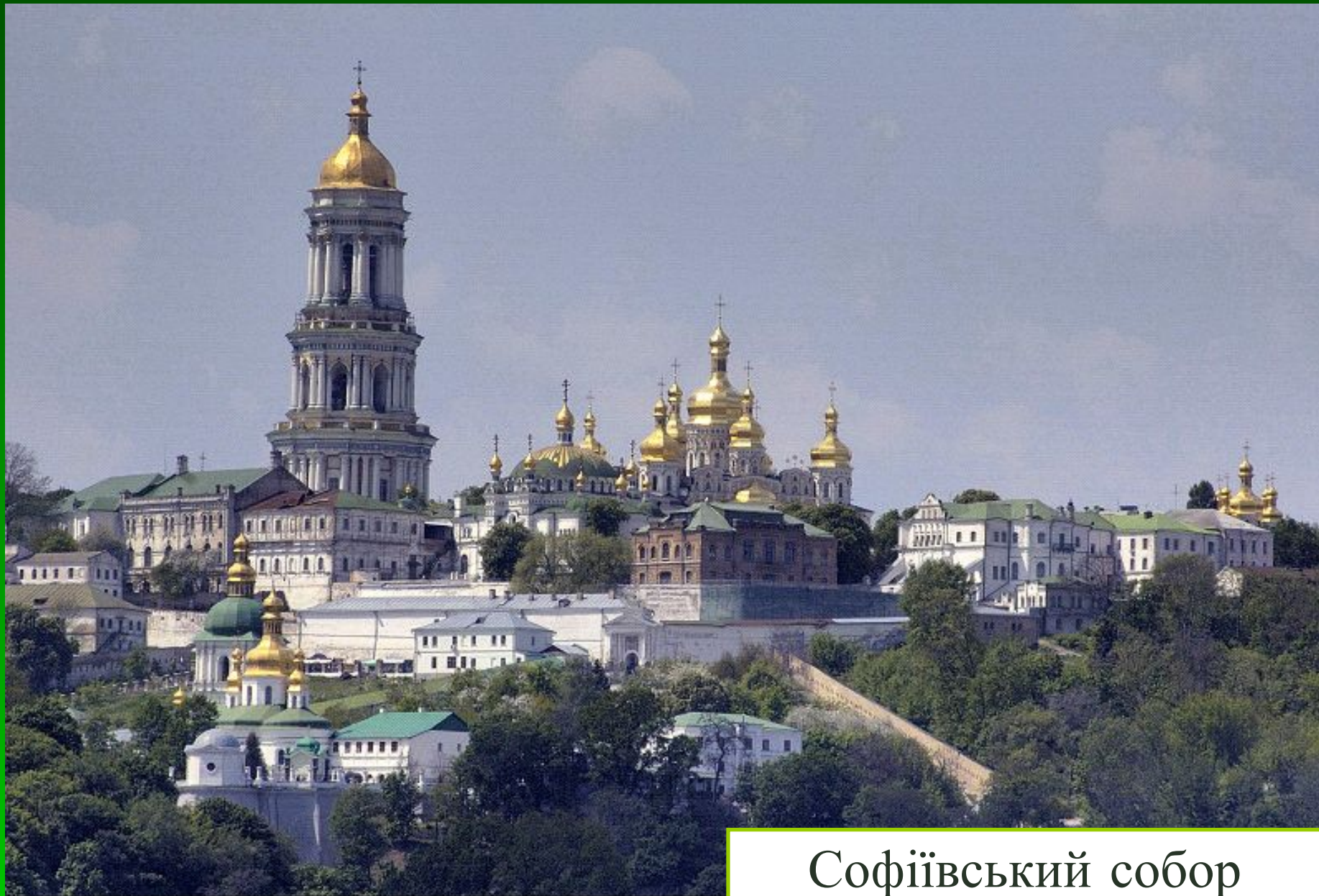

П'ятницька церква

Софіївський собор

Софіївський собор

© Sergiy Klymenko, 2004
<http://serg-klymenko.narod.ru>
<http://klymenko.data.ua.net>

Живопись

Северо-западная часть собора. Общий вид

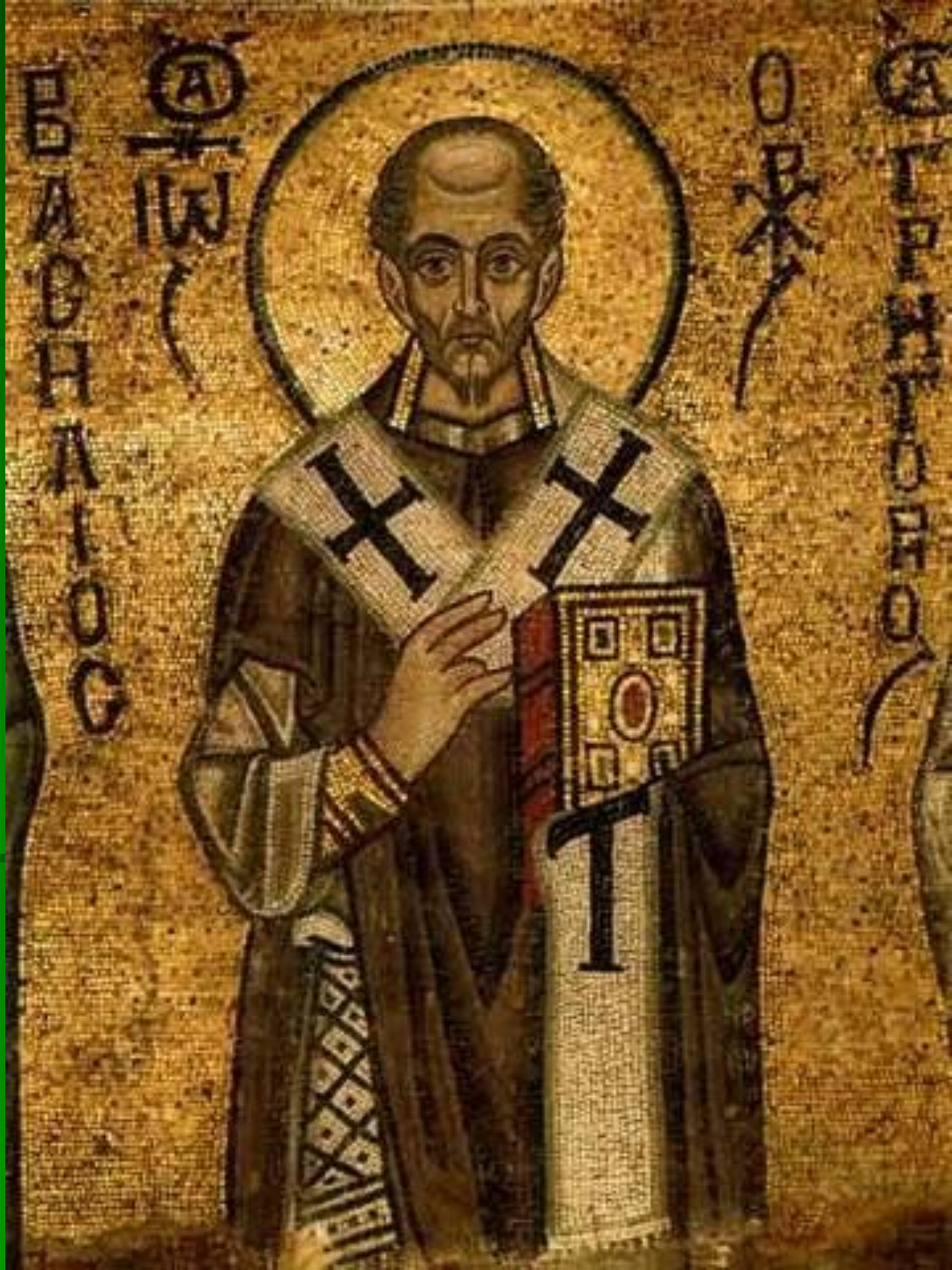

Оранта

**Адріан святий. Фреска
Софійського собору в Києві**

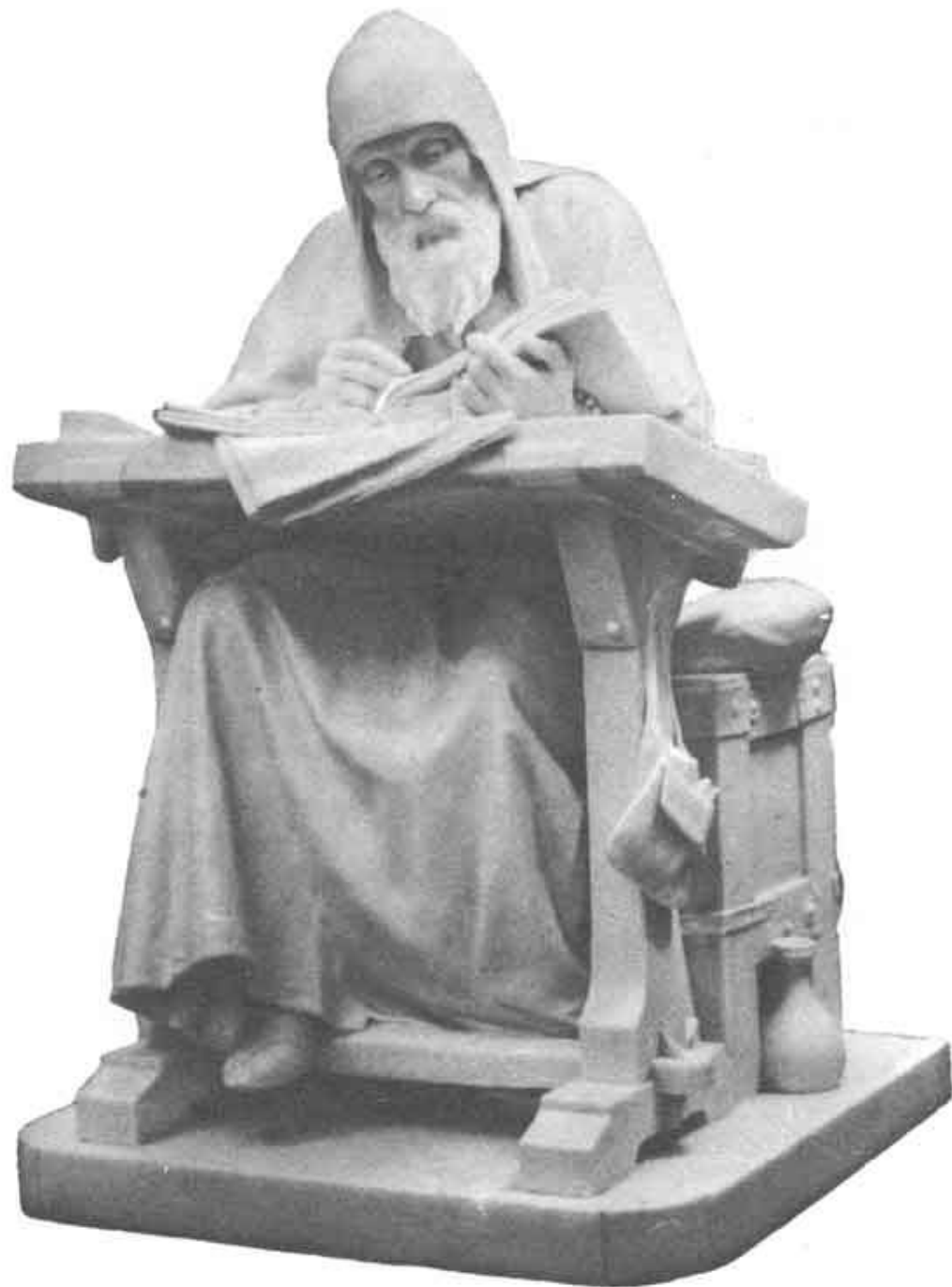

- **Іоанн Златоуст. Мозаїка Софійського собору в Києві .**

Книгописання, літописання, освіта

Нестор
Літописець

Писемність і освіта

Форма		Название	Звуковое значение
кириллица	глаголица		
А	ⴐ	аз	а
Б	ⴑ	буки	б
В	ⴒ	веди	в
Г	ⴓ	глаголь	г
Д	ⴔ	добро	д
Е	ⴕ	есть	е, э
Ж	ⴖ	живете	ж
З	ⴗ	зело	дз, з
И	ⴘ	земля	з
Н	ⴙ	иже	и

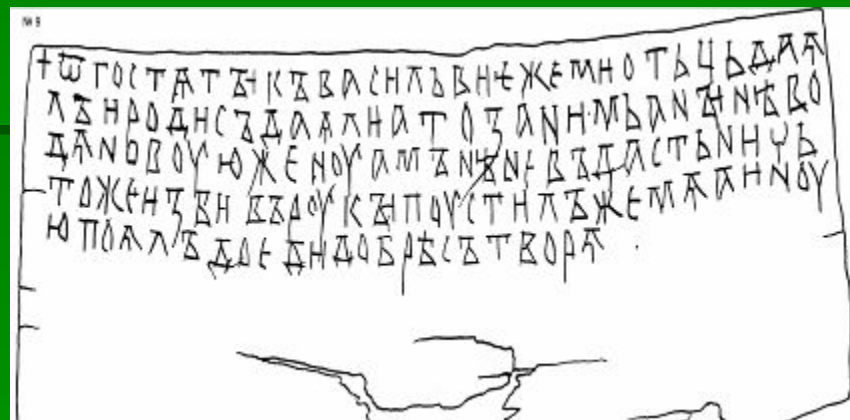
Алфавіт кириллиця і глаголиця

Мініатюра
з рукописної книги.

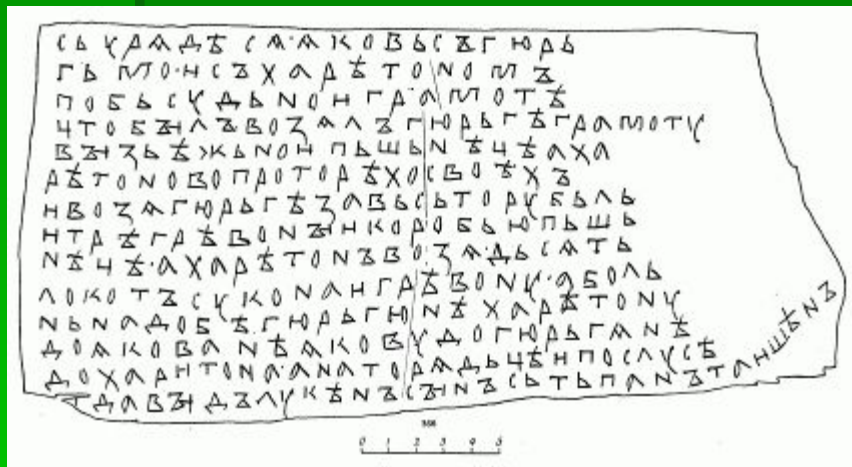
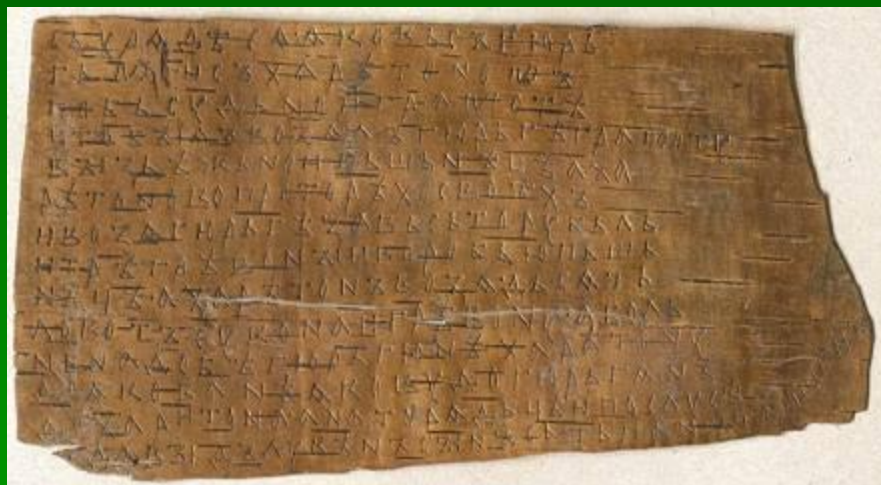
Берестяні грамоти

От Гостяты к Василию.

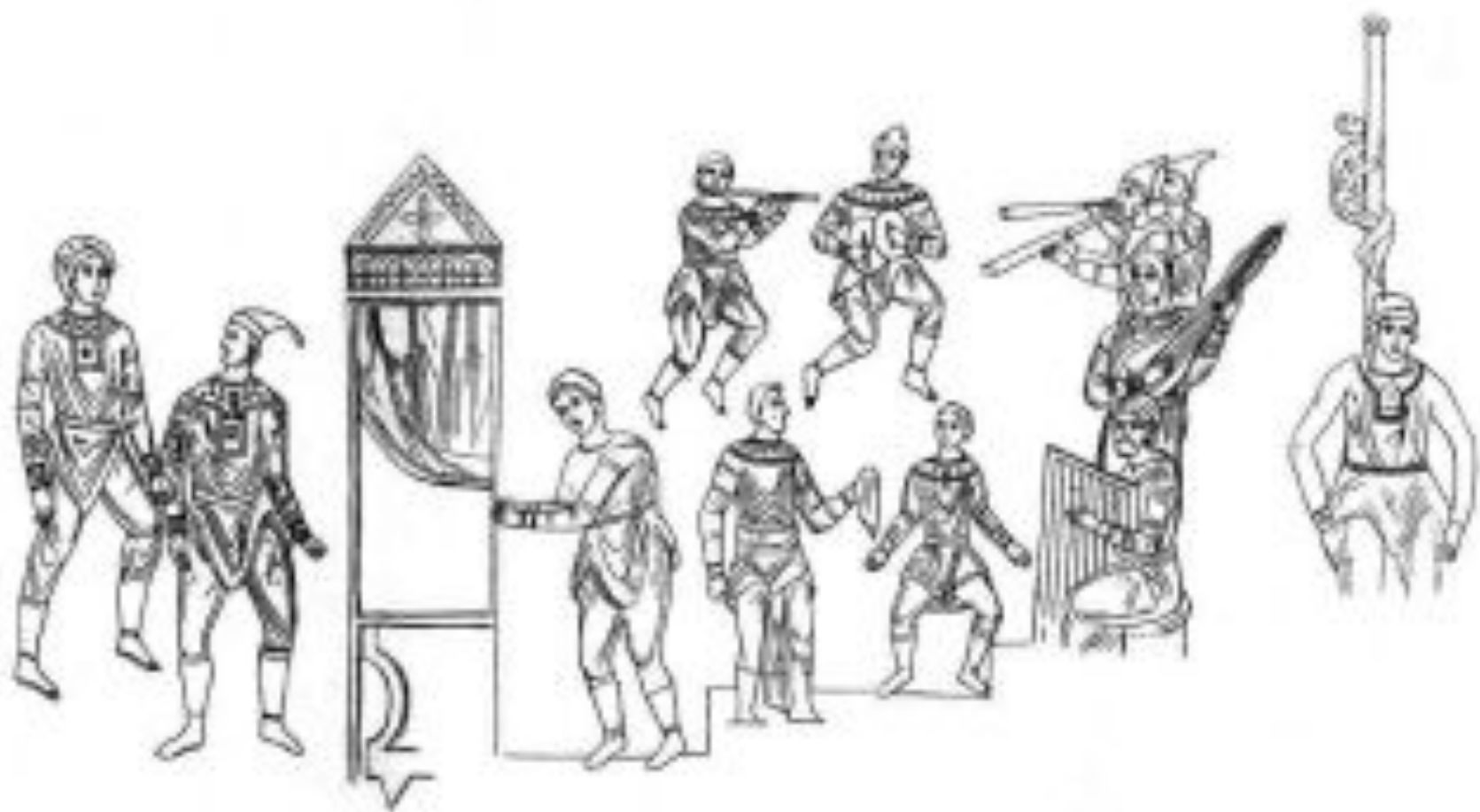
«Что мне дал отец и родичи
дали впридачу, то за ним.
А теперь, женясь на новой
жене, мне он не дает
ничего. Ударив по рукам (в
знак новой помолвки), он
меня прогнал, а другую
взял в жены. Приезжай,
сделай милость»

Берестяні грамоти

Музика, театр

Музиканти і скоморохи Київської Русі

Художнє ремесло

Воїн в латах

Серезка-
підвіска
XI-XIII ст.

Шолом
Ярослава
Всеволодовича

Кольчуга – оборонні лати з продітих один в одного залізних колець.

Зернь

*Сережка-
подвеска*

Бусина,
прикрашена
зернью

Перегородчата емаль

- Колти з зображеннями пташок по сторонам «дерево життя» і ланцюжок з бляшок для кріплення колтів. Золото. Перегородчата емаль. XII ст.